

יסורי ארץ הקודש נוסח בן־נר * רשעים בטלפיהם

את שדה העברית ומזבלים אותה בגלליהם... * אותה פקיקה

אקראית של ריגוש... * המשורר זלמן שניאור על אברהם שלונסקי

מקור

חתיכת היים

בחמש שנים האחרונות הפך הסופר יצחק בן־נר לסופר המייצג ביותר של דור הסופרים בני 40 עד 50, תוך שהוא מקדים בחשיבות יצירותיו את הסופרים עמיתים עיון, אברהם ב. יהושע ו־אחרים.

בחדש שעבר ראה אור ספרו ארץ רחוקה. הספר החדש של בן־נר מצטרף לספריו הקודמים האיש משם, שקיעה כפרית ואחרי הגשם, כמתארים ספרותיים של אותה חתיכת חיים־מיוסרים שלנו בארץ הקודש. ארץ רחוקה נושא את כותרת־המישנה "רומן", למרות שהוא מחולק לששה סיפורים, שכל אחד מהם הוא בעל עוצמה של סיפור־קצר. ששת קטעי ארץ רחוקה מתארים את מדינת ישראל בשנים 1977-1980, בעוצמה ששם סופר ישראלי אחר לא הגיע אליה עד כה.

גיבורי ספרו של בן־נר, אלה דמויות בעלות מיפס־אמיות גבוהה, הלקוחות מתוך החיים ממש ולא מגבתי ההתייחסות האינטלקטואלית, שכה מעסיקה סופרים ישראליים אחרים. דמויותיו של בן־נר הן אפרות ורב־מימדיות. הן חיות בשולי האירועים ההיסטוריים.

בן־נר מעביר לקורא את גלריית גיבורי ספרו בכמה רמות של לשון, החל מעברית מדוברת ועיתונאית ועד לגבהים של מלי צינות. האיוון בין הרמות שלם. ארץ רחוקה הוא פסיפס של דמויות, המצליחות לתאר תמונת־מצב של החברה הישראלית הנור כחיה, למרות קירבת הימן הספרותי.

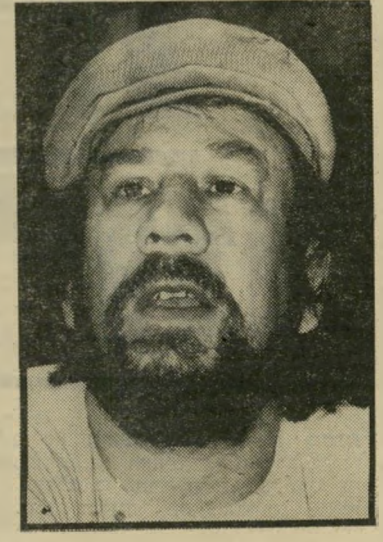
"אליעזר שושני ו/או אליקו בן־שושני", חיו הרגילים של גיבור סיפור זה, בעל כפילות השם, מתנהלים כסדרם, עד לקיום שישי העשירי ביוני, אף תשע מאות שבעים ושבע... "כאשר אלוהים ביקרה מציעה לו משרה־ביכירה בממשל החדש שהגיע לשלטון עם המהפך הן פוליטי. אלא שאליעזר שושני ואו בן־נר לחץ של הטרדות, העולות מתוך עברו באמצעות טלפונים אנונימיים ומכתב אנונימיים ומכתב כתוב, בעברית עילגת: "האדון בן־שושני אליעזר הנכבד בעיני עוזרים וטיפשים ומעניי עצמו. מתנכר אתה לזרעך ולערכך. מצטבע אתה בצבעים כנריום כמו הדיים. ועתה מבקש אתה לעצמך געלים גדולות מכפי מרדתה ומרדוניה... שושני, ניכנס לעצבים", דומה הוא כל עברו מתחיל להסתחר ולצרוך נגד עינו.

במהלך המסע אל עברו מגיע בן־שושני בזיכרונו אל הנקודות והצמתים של חיו: "מחשבות הילדות: חיפה, קיבוץ שירי. שולי המלחמה. קורס המס־כפים. קורס הקצינים. נבצעת. בחינות הבגרות. האי גיבסיה. ועד הסמודרטים. העבודה עם ש. במישר־החוק. הדירה בבית־הכרם, אצל גברת בן־קן... גברת זו ניסתה להבין מדוע מתק חלק מעברו: "הייתה כפוחה - שושני זה רחנמשהו. פולני, חזקה אליה. ולמה לא נשארת בן־שושני? מה אתה? כל שש של אבא שלך, עליו השלום, אתה מבייש?..."

שושני חי חיי גיהנום בביתו, או, כפי שהוא מנסח זאת בהירווריו: "אשה וזה לי עמי בביתי, כבר שבע־עשרה שנים... איני שונא אותה. אני אסילו מחבב אותה, יצחק בן־נר - ארץ רחוקה; הוצאת כתר; 287 עמודים (כריכה רכה).

למדתי לחבב אותה, במיקרים מסויימים. אבל וזה, אחרת. אשתי הורה... הגיהנום בביתו, המכתב האנונימי והמתח המצטבר בו בגלל ההצעה המפתה שקיבל, מוליכים את שושני אל שכונת ילדותו: "העבר הוא סימה, ועמים ועזרא רנה. וגברי ומני השלום שרעבי וצרתני. העבר הוא חיפה ההודיה שושנה... העבר הוא גם המסע שיעשה או, כמישאת, מתלי לטיינסקי לקריה - יפתאוב, לאור היוב, דרך השכונה שלו, עם כל הריחות והקולות והצבעים הישנים..."

טרדות הנפש של שושני אינן חדלות. הוא קורא את העיתונים, וחושף את מצוקות המדינה: "...ובולון המר, פלמ"ח בכפיות פרוזות. נאלה כהן על התרבות המסוגנת. כפית רעל אחת מקלקלת את המרק כולה... תהליך הבנינוציה של הרב שנידלר. דיון על ההתיישבות בשטחים..." ועוד. עד מהרה הוא נתקל בתופעות

סופר בן־נר אודיסיאה ישראלית

של המישטר החדש: "אב אתה, בסתר לבך, מפאייק מווייז, זאת הבטיע שלך, כל עוד אתה ממלא באמנות: במסירות את תפקידך..."

הטלפונים ממשיכים להטריד את שר שני: "שוב עונה לו נחרת צחוק, יפתח שיעול, שברי נשימה. למה שלא תיתן גם לי, יא־נבלום? אתה תראה איך אני יעשה לך טוב" - האיש מדבר ומפרט מה יעשה ואיך יעשה וכמה יעשה, וקולו חורק וקורע בו קרעים... מן האפרסכת עולה שריקתו של הקול ההוא, נקפיה הרב. הצחוק המחחרח ההוא, מיצמצי־שפתיים גסות לנישקה; לחישה עזה, שזרי קניה, מחליאה: "אני רוצה את התחת שלך". הוא אחוז בכבל הטלפון וקורע אותו באחת מתיבת חיבורו על הקיר... השלב הבא בייסורי־נדודיו של שושני הוא פרק הבלשות. הוא מנסה לאתר בית־הדואר ממנו נשלח המכתב - ונכשל. שושני ממשיך באודיסיאה הישראלית שלו, ומגיע לשכונת ילדותו: "בואנס ריאס קריה מישון, הוא אומר לאיש החוק באהבה ובעניינים אין קין, אליקו, אליקו, אומר משה... ותמונות הילדות משתלטות עליו, ואו בהירווריו, הוא מגיע דרך אגב למפתח־התעלמה: "הכל גלוי וידוע והכל קמן כליכך. והכל עצוב כליכך. סימה הקטנה, הנעזבת, המוקינה לכה, עם סודותיה בין קירות נוסלים, לצידו של

מת שהוא חי... הוא מגלה את עברו, את אותה פרשיית־אהבים שבה נהג כנבל. פרשיה שהותירה אותו־היא בסימה, אותה הוא רואה מבעד לריבוע האור של הלונה: "ישערה שהכסף הרבה כסרם זמן, הוא רואה, כמו יבש עם השנים..."

אליעזר שושני ו/או אליקו בן־שושן הוא סיפור־מפתח לדור העסקנים בני עדות־המזרח, בשנות ה־60 וה־70. אשר נתקו מגע עם עברם, התאשכנוזו והפכו לנטל על אלה שאותם היה עליהם לייצג.

"שיר אחר". הסיפור השני, שיר אחר, הוא סיפור הניגון של החברה הישראלית העכשווית. גיבוריו - זמר פופולארי, בנו של עסקן ציבור שמעל ונכלא (דמותו שבה וחוזרת בכל סיפורי ארץ רחוקה) ואשתו הצעירה. זה סיפור של עולם שכונות היוקרה המקיף את תל־אביב, מהול ב־עולמה של אשה צעירה, שגופה מורעב וסולד מבעלה הזמר: "...נאבקת, בוכה בעטם ובתיעוב, היא מותרת יותר ויותר. ואז, כשהיא כבמרי מר, ללא נייע, עירומה לברגולתיה, אדישה, מיוענת, חכה, מתעבת את עצמה ואותו, מרחמת אותו ואת עצמה, היא משתמשה, כבד ומסורבל, בבגדיו על גופה המת־כמו ועוד רטט ועום ושמין אקנה וכבר תם העניין ונשלם ואבריו צותחים, ככדי, רפויים, ועיניו נעצמות. כיום אמר! מאניק אחר, היא רוחשת לה, בעלפונה, ולא איכפת לה כי כאחת מנקרות השוקים היא נשמעת כאונוני עצמה..."

מעלבונות ליל הערצה של אשה נעזבת ומנוצלת, היא מתעוררת לבקרים העכורים שלה. בן־נר מגלה רגישות מדימה לגבי מכאוביה וייסוריה של האשה. אשת הזמר משתקקת לילדים, תוך שהיא מבהירה לעצמה את המצב: "יש כאן איזושהי עקרות יפודית, היא אמרת לעצמה. משהו חכם כבר היה מחפש את הקשר בין החשיבותי ובין מה שקורה בינה לבין בעלה, לבין מה שקורה בחצר ביתה החדש, המאמין שסמלים משקפים איזשהו פריש למציאות היוצרת אתם... ואותו סמל שבחצר ביתה הוא: "פועל ערבי, היצב על הפתוח ומטיח את הכיתול...". עד שהפירוש למציאות היוצרת מתפתח, נשמע מאותו פיגום הפועל, כשהוא פונה אליה: "שמעת מה אמרו מהרדיו? מה זה מבלבל לי את המוח? היא אמרת לעצמה. מה אתה אומרת? היא קוראת אלו בחזרה, אמרו סאדאת הוא יבוא בירושלים..." והיא ממוססת את תחושותיה הגופניות כלפי אותו פועל ערבי. המונוסוס הוא המונטז של הסיפור.

הזמר עובד בהילוך מהיר על חיבור של שיר, המבשר את בואו של נשיא מצריים. הוא נמצא עם חבריו בדירתם. מעשנים שם חשוי, היוגמים משקאות אלכהווליים. היא בוחנת את עברם. את אביו הכלוא. את המילחמה והשלום. את נשיותה ואת כלאה. והסיפור מוליך לעבר ההשלמה שלה עם עולמה, עם בעלה הזמר, עם עולמו. הזמר מפתיע אותה בחיבור של שיר למענה: "הוא שר לה, בלילה, על משכבם, שיר לאהבתו אליה והיא מק־שיבה..." היא זו המולמת את מתור שיריו של הזמר, וכואבת את כאב שניהם. סוף הסיפור: שיר גולה, וילד עומד להיוולד.

דודי איגוסט, קאהיר, פברואר. סיפור זה מעמת שני עיתונאים שקיימו - מבלי לדעת זה על זה - יחסים מיניים עם אותה אשה, אשתו של העיתונאי איגוסט. שניהם בלגאיה, בין ראשוני העיתונאים הישראליים שם. מראות קאהיר מהווים תפאורה מרתקת למקצועם ולעיסמת ה־כמעט־אבסורדי שביניהם. אוגוסט הווה

ומהרהר: "פתיית מתפתת וצפרורה לא היתה מעולם פתיה ומעולם לא היתה ניתנת להתפתות. אשתי זנתה אותי, אם כך, מרצונה המלא. כחשבוך קר, אי כמלוא התשיקה... אלא שהאשה שבגדה מתה, ועלבון הבגידה טרם פג.

איגוסט והרדוף עורכים אודיסיאה פור־ליטית ואישית ברחובות קאהיר, בחום המצרי הכבד. הרדוף אינו מסתיר את טבעו, ואומר: "אני יודע מה אמרים עלי בלישכה או בבית־פוקולוב, שאני יכול למכור את האמא שלי בשביל סיפור חזק, ושאני מיכן שהכל ייהרם וכל זה, ושהא־פרוטגונים שלי חרוט על הגלגל..." זהו סיפור על עימות בין שני גברים, בגוף בלתי מקובל, על רקע השיחות בין ישראל ומצריים. אוגוסט, יליד גרמניה, סולד מהצבריות הגסה של הרדוף: "הוא, שצבע ידו כמו נפך מות בגופה של אשתי; היא, שכנסתו הלא־מתחשבת, הצברית, היהרה, הרם את מטעם האושר שידעתי..." הרדוף משתכר עד לאובדן חושים, ו־תלותו באוגוסט הולכת וגוברת. אחר כך הוא חולה ומאושפז, ואוגוסט קורא את צוואתו. זה סיפור של חטא, אשם ופונש, סיפור שהמצב האנושי מתקוז בין מש־תפתיו עד תום. סיפור מרגש, אבי־טיפוס מדהים לסיגנונו ולייחודו של בן־נר.

"ארץ רחוקה". סיפורו של נהג מונית קשות בגיל העמידה, שהחליט לרדת לניו־יורק, וחולם בינתיים על ארץ־חלומותיו. הוא שונא את הארץ: "קוס־אמק הארץ הזאת שלכם, הוא מלכה שוב איש בתוכו... איך יכול הבן־אדם לראג למישפחתו... זה סיפור של חנק, חנק ארץ על יבנה. יום אחד הוא נשלח, באמצעות מכשיר האלחוט שבמנייתו, להסיע גברת מסויימת. הוא מוביל אותה לבית־הכלא ברמלה, ומנסה לדבוב אותה - לשווא. הוא שב לביתו, לעולם של המומה, המשלחת אותו שוב החוצה, אל החובל. הוא מתנדנד בין זיכרונותיו ועתידו: "יום אחד יבוא פטר מן, מחיות הכבשים של ציילם שבמורד הרי הראוקימה..." העבר מתרחק: "הוא זוכר, באנלולית קולנוע, מוגרבי, כמציא־שבת, בהצגה הראשונה, כפרט, שנות חיינו היפות ביותר, כשנלחצה ירכה לירכו... שלח את ידו אל גופה וחש את לבה..." ושוב הוא חוזר אל המציאות, את אהה אשה, והוא לוקח אותה שוב לבית־הכלא ברמלה, לבקר את בעלה לשעבר ח', המפועל לאורך כל סיפורי ארץ רחוקה. אשה זו, דינה, היתה בניו־יורק, והיא מספרת לו עליה.

אחרי שהוא נפרד מהנוסעת, היא מט־רידה את נשמתו. יציבות חיינו עם העבר וההווה הארצי־שיראליים ועם העתיד הניו־יורקני, כמו התפוקקה. הכל מסביבו מת־פורר במהירות. בנו בורח. האשה דוחה אותו. ודינה מטרידה את מנוחתו, עד שהוא מאתר את כתובתה. הוא מגיע אליה בלילה, פותח את הדלת, ומגלה אותה עם גבר: "פיה פתוח, שיערה היפה נכרך סביב צווארה; לשינה כנחנקת, שלוחה ההיפה; וראשה מימלט. עירומה, מיוענת, רעבה, על ארבעותיה. גופה הרק מבהיק ונע, פרא, כמי ניתנו לו חיים משלו, וכבר עירום הוא רואה, כשלבו מחשב לבקר את חוזה, נבר עירום אחוז בנפיה כנפיה ונצמד אליה, ושם ונצמד ושם ונצמד. ידיו אחוזות במיתניה..." והוא נמלט משם כל עוד נפשו בו, אל חלומותיו ואל הויותיו המתפוררים.

"חזרה אחרונה". סיפור הצד הרביעי במרובע ח', היושב בכלא רמלה, מתאר את העולם האפל והמדכא שבו הוא שרוי בראייה ראלטיסטית, מהדימה ומקפואה. ח' מסתבך בהלשנה, ונמצא על סף הוצאה להורג, המורססואליות ושאר אלימויות.